

Исследованы денежные потоки трудовых мигрантов в Украине, механизм официальных и неофициальных систем перевода денег. Проанализировано влияние денежных поступлений от мигрантов на уровень жизни населения и социально-экономическое развитие страны. Предложен ряд мер по усовершенствованию государственной политики относительно направления финансового потенциала трудовой миграции на инновационное развитие национальной экономики Украины в условиях глобализации.

Трудовая миграция, денежные переводы, национальная экономика, финансовый потенциал капитала мигрантов, экономический рост, платежный баланс, валютный курс, глобализация.

УДК 336.717.3 (477)

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕПОЗИТАРНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

***В.А. Костюк, кандидат економічних наук
І.С. Сьомка, студент магістратури****

Розкрито особливості діяльності національної депозитарної системи України. Наведено пропозицій щодо її вдосконалення.

Депозитарна система, Центральний депозитарій, цінні папери, біржа, біржовий контракт.

Проведення структурних реформ в економіці України вимагає заходів, спрямованих на розвиток вітчизняного фінансового ринку як найефективнішого механізму перерозподілу фінансових ресурсів на користь реального сектора. Виконання цього завдання значною мірою залежить від розбудови інфраструктури вітчизняного ринку капіталу, елементом якої виступає національна депозитарна система. Проблемам удосконалення системи депозитарних послуг приділяють велику увагу не лише в Україні, а й в світі. Створення незалежного центрального депозитарію цінних паперів є основою успішного функціонування фінансового сектора країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Принципи організації, механізми функціонування та регулювання інфраструктури фінансового ринку знайшли відображення у працях Г.М. Калач, О.І. Кіреєва, В.В. Корнеєва, О.М. Мозгового, Д.С. Покришки, М.В. Скиби. Однак системні дослідження у напрямку вироблення практичних рекомендацій щодо розвитку депозитарної системи України фактично відсутні. Ці питання перебувають у центрі уваги учасників фондового ринку, в результаті чого

формування депозитарної системи України здійснюється спонтанно, під впливом корпоративних інтересів окремих груп.

Мета дослідження – розкриття особливостей діяльності національної депозитарної системи України та внесення пропозицій щодо її вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Щорічне збільшення як обсягу торгів, так і ризиків, пов'язаних з постійною зміною місць зберігання та обліку цінних паперів обумовили необхідність переходу до бездокументарної форми обліку прав на цінні папери за допомогою центрального депозитарію.

Національний депозитарій України був створений у 1998 р. відповідно до закону України “Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні”.

Основними місіями Національного депозитарію України були:

- зберігання цінних паперів, захист інформації щодо права власності на цінні папери, забезпечення впевненості інвесторів щодо реалізації їх права власності на цінні папери;
- виконання розрахунково-клірингового обслуговування усіх угод з корпоративними та державними цінними паперами;
- сприяння надходженню інвестицій до України через встановлення кореспондентських рахунків з іноземними центральними депозитаріями цінних паперів [1].

Загалом Національна депозитарна система складається з двох рівнів. *Нижній рівень* – це зберігачі, які ведуть рахунки власників цінних паперів, та реєстратори власників іменних цінних паперів.

Рис.1. Динаміка показників нижнього рівня депозитарної системи України [2]

Верхній рівень – це Національний депозитарій України і депозитарії, що ведуть рахунки для зберігачів та здійснюють кліринг і розрахунки за угодами щодо цінних паперів [3].

Однією із основних проблем становлення та розвитку Національної депозитарної системи України була відсутність Центрального депозитарію

цінних паперів. Проте із прийняттям Закону України «Про депозитарну систему» від 11 жовтня 2013 р., ця проблема частково була вирішена [1].

Органами управління Центрального депозитарію є:

- Загальні збори акціонерів;
- Наглядова рада;
- Ревізійна комісія;
- Правління.

Загальні збори Центрального депозитарію є вищим органом Центрального депозитарію.

Наглядова рада Центрального депозитарію є органом Центрального депозитарію, який здійснює контроль за діяльністю Правління та захист прав акціонерів Центрального депозитарію. Кількісний склад Наглядової ради встановлюється Загальними зборами та зазначається в Положенні про Наглядову раду Центрального депозитарію. Наглядова рада складається із семи членів.

Ревізійна комісія є органом Центрального депозитарію, який створений для проведення перевірки фінансово-господарської діяльності Центрального депозитарію. Ревізійна комісія складається з трьох членів.

Правління Центрального депозитарію є виконавчим органом Центрального депозитарію, який здійснює управління його поточною діяльністю. Правління є підзвітним Загальним зборам і Наглядовій раді Центрального депозитарію та організовує виконання їх рішень. Правління складається з Голови та членів [3].

Таким чином, основними функціями, що покладаються на Центрального депозитарія є: стандартизація депозитарного обліку; стандартизація документообігу; зберігання глобальних сертифікатів; зберігання цінних паперів на рахунках зберігачів; розрахунково-клірингова діяльність; кореспондентські відносини з іноземними депозитарними установами; кодифікація цінних паперів[1].

Протягом 2013 року кількість емітентів - клієнтів НДУ зросла більше, ніж у 2 рази. На виконання вимог Закону України «Про депозитарну систему України» протягом 2013 року було здійснено передачу цінних паперів на депозитарне обслуговування від ПАТ «Розрахунковий центр» до Центрального депозитарію цінних паперів. У рамках процедури передавання випусків цінних паперів на зберігання до НДУ було відкрито 5 296 рахунків емітентам [4].

Отже, як ми бачимо, загальна кількість рахунків у цінних паперах, відкритих емітентам в 2013 році – 5 892. Кількість рахунків у цінних паперах емітентів на кінець року становила 10 618 (рис.2). Збільшилась також кількість депозитарних установ - користувачів СОІ НДУ [4].

Кількість рахунків у цінних паперах, відкритих зберігачам та депозитарним установам на кінець року клієнтами НДУ становила 359 (рис.3).

Таким чином, можна зробити висновок, що запровадження Центрального депозитарію до кінця 2013 р. зумовило загальну позитивну тенденцію до збільшення кількості емітентів-клієнтів.

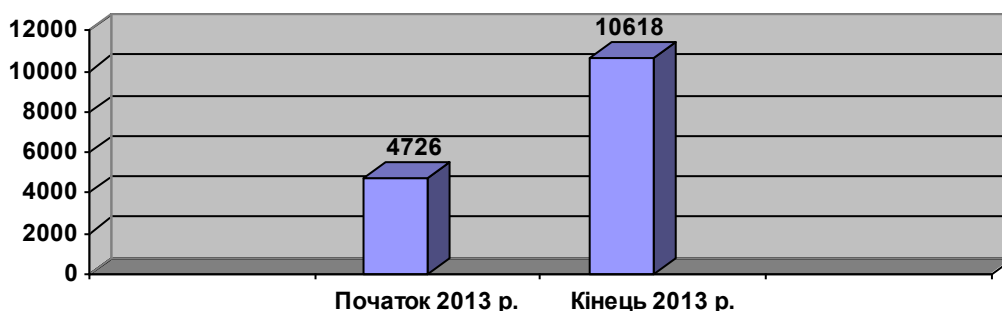

Рис. 2. Кількість рахунків у цінних паперах емітентів-клієнтів НДУ [5]

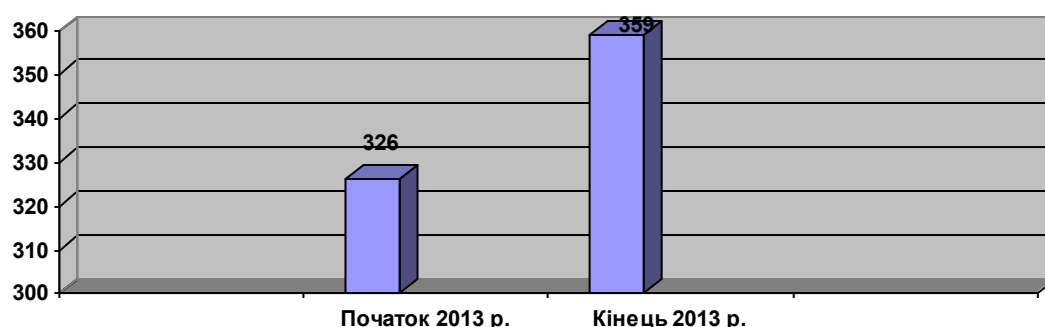

Рис. .3 Кількість рахунків у цінних паперах зберігачів та депозитарних установ-клієнтів НДУ [5]

Згідно із Законом України «Про депозитарну систему України» здійснення нумерації (кодифікації) цінних паперів відповідно до міжнародних норм ведення реєстру кодів цінних паперів (міжнародних ідентифікаційних номерів цінних паперів) належить виключно до компетенції Центрального депозитарію. Протягом 2013 року НДУ продовжував призначати міжнародні ідентифікаційні номери цінним паперам та іншим фінансовим інструментам. Станом на 31.12.13 призначено 30 977 кодів (рис.4).

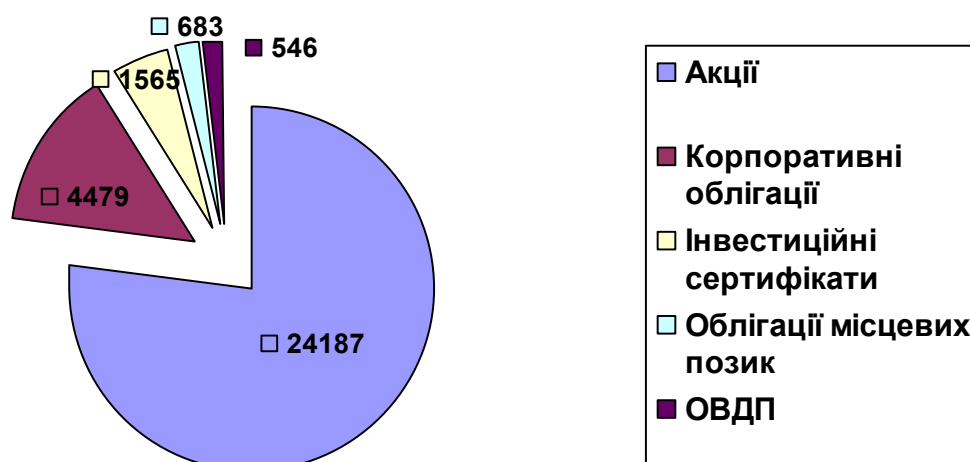

Рис. 4. Кодифікація цінних паперів та інших фінансових інструментів станом на 31.12.2013 р.

З метою вдосконалення рівня обслуговування клієнтів НДУ у 2013 р. була спрощена процедура звернення для призначення кодів. Набуття НДУ статусу Центрального депозитарію надало можливість відмовитися від застарілої практики надання окремого комплексу документів для потреб кодифікації. Відтепер всі необхідні процедури щодо кодифікації здійснюються автоматично, без додаткових витрат часу з боку клієнтів [4].

У 2013 р. діяльність НДУ в частині обслуговування біржових операцій можна розділити на два періоди, що суттєво відрізняються алгоритмами, застосовуваними під час розрахунків: це здійснення розрахунково-клірингової діяльності відповідно до ліцензії НКЦПФР серія АВ №581323 від 21.04.2008 р. та здійснення розрахунків за правочинами щодо цінних паперів у статусі Центрального депозитарію з 12.10.2013 р. відповідно до Закону України «Про депозитарну систему України».

1. Розрахунково-клірингова діяльність Національного депозитарію України [5]

(з 03.01.2013 до 11.10.2013 рр.)

Вид операції	Кількість, шт.	Сума, млн грн.
Біржовий контракт з попереднім резервуванням цінних паперів	16 565	16 409,2
Біржовий контракт без попереднього резервування цінних паперів	3 382	9 305,4
Усього	19 947	25 714,6

Проведений аналіз свідчить, що з 03.01.2013 до 11.10.2013 р. НДУ було проведено 19 947 операцій з розрахунків за договорами щодо цінних паперів, укладеними на 8 фондових біржах України. Загальна сума договорів, за якими були виконані розрахунки, становить 25 714,6 млн грн. (табл. 1.)

Зі стартом реформованої депозитарної системи суттєво змінилася концепція розрахунків за правочинами щодо цінних паперів, вчинених на фондовій біржі. За допомогою оновленої посттрейдингової інфраструктури учасники ринку набули можливості здійснювати розрахунки за принципом «поставка цінних паперів проти оплати», причому розрахунки щодо цінних паперів в ПАТ «НДУ» та грошові розрахунки у ПАТ «Розрахунковий центр» проводяться автоматично. Розділення функцій обліку цінних паперів і клірингу за правочинами щодо цінних паперів між окремими інфраструктурними суб'єктами, що стало інновацією для українського фондового ринку, відповідає сучасним міжнародним практикам [4].

З 14.10.2013 до 31.12.2013 р. НДУ було проведено розрахунки за 157 780 правочинами щодо цінних паперів, вчиненими на 9 фондових біржах України. Загальна сума договорів, за якими були виконані розрахунки, становить 20 968,9 млн грн. Отже, загалом зміни в Законодавстві України щодо депозитарної системи призвели до позитивних змін на фінансовому ринку країни (табл. 2.).

2. Розрахунки за правочинами щодо цінних паперів, вчиненими на вторинному ринку [5]

Біржа	Кількість, шт.		Сума, млн грн.		Частка за сумою, %	
	3.01.2013-11.10.2013	14.10.2013-31.12.2013	3.01.2013-11.10.2013	14.10.2013-31.12.2013	3.01.2013-11.10.2013	14.10.2013-31.12.2013
ПАТ «ФБ ПФТС»	1640	17 722	8 621,60	9 667,7	33,53%	46,10%
ПАТ «ФБ «Перспектива»	13016	2 653	5 836,80	4 566,1	22,70%	21,78%
ПрАТ «ПФБ»	1434	1 209	3 629,40	3 190,2	14,11%	15,21%
ПАТ «Українська біржа»	-	133 199	-	2 045,3	-	9,75%
ПАТ «КМФБ»	2163	1 704	4 879,60	973,5	18,98%	4,64%
ПрАТ «УФБ»	475	203	2 384,70	268,5	9,27%	1,28%
ПрАТ «УМФБ»	-	411	-	212,8	-	1,02%
ПрАТ «ФБ «ІННЕКС»	-	347	-	32,0	-	0,15%
ПАТ «СЄФБ»	-	332	-	12,8	-	0,06%
Інші біржі	1 219	-	362,5	-	1,41%	-
Усього	19947	157 780	25 714,6	20 968,9	100,00%	100,00%

Хоча головна проблема щодо відсутності Центрального депозитарію цінних паперів України вирішена, проте існує ще ряд інших проблем, які перешкоджають подальшому розвитку Національної депозитарної системи України: функціонування системи обліку прав власності; системи укладення та вдосконалення договорів щодо цінних паперів; встановлення міжнародних депозитарних зв'язків.

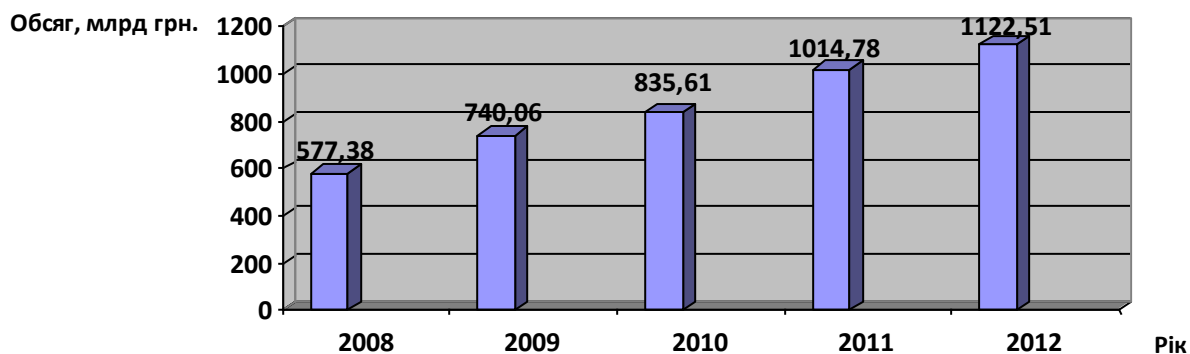

Рис.5 Динаміка обсягу зареєстрованих Комісією випусків цінних паперів (наростаючим підсумком).

Показники розвитку депозитарної системи на території України мають позитивну тенденцію до розширення (рис.5), проте порівняно з іншими країнами вони є досить невисокими. Це означає, що депозитарна система слабо розвинута.

На нашу думку, ефективнішого розвитку можна досягти тільки при детальному розгляді проблеми та знаходженні шляхів їх вирішення, адже рівень недовіри до цього сектора є все ще дуже високим.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Створення Центрального депозитарію цінних паперів має ключове значення для забезпечення розвитку та економічної безпеки країни внаслідок поліпшення інвестиційного клімату в країні шляхом створення прозорого механізму зберігання цінних паперів та відстеження зміни прав власності; підвищення довіри з боку інвесторів, емітентів, професійних учасників фондового ринку; посилення захисту прав власності на цінні папери й, зокрема виключення роздвоєння реєстрів акціонерів та обмеження рейдерства; мінімізації операційних ризиків впровадженням єдиної моделі депозитарного обліку; мінімізації транзакційних витрат учасників ринку на здійснення угод; спрощення порядку розрахунків за угодами з цінними паперами.

Отже, ми можемо впевнено наголосити, що процес діяльності національної депозитарної системи та її основних елементів в Україні складний і суперечливий, що і спричиняє велику кількість проблем, але не зважаючи на це, в Україні це питання має важливе значення і розв'язанню його присвячено багато думок і пропозицій:

- запровадити обов'язкове використання електронного документообігу та електронного цифрового підпису на фондовому ринку України;
- підвищити вимоги щодо капіталу, технологічних параметрів та основних показників діяльності професійних учасників ринку;
- здійснювати державну підтримку процесу масового переведення іменних акцій існуючих акціонерних товариств у бездокументарну форму [1].

Список літератури

1. Закон України «Про депозитарну систему» від 11 жовтня 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: (<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5178-17/page>).
2. Річний звіт НКЦПФР за 2012 рік: Інновації для розвитку ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: (http://www.nssmc.gov.ua/user_files/content/58/1370875350.pdf)
3. Брус С. Депозитарне обслуговування розміщення цінних паперів на міжнародних ринках / С. Брус / Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – № 4. – С. 16–18.
4. Національна депозитарна система та інвестиції в Україні // Україна-Бізнес. – 2013. – № 41. – С. 6–7.
5. Національний депозитарій України. Річний звіт за 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: (http://csd.ua/images/stories/pdf/ndu_annual_report_2013.pdf)

Раскрыты особенности деятельности национальной депозитарной системы Украины. Приведены предложения по ее совершенствованию.

Депозитарная система, Центральный депозитарий, ценные бумаги, биржа, биржевой контракт.

The authors elucidate the features of the national depository system of Ukraine and proposals for its improvement.

Depository system, Central depository, securities exchange, the exchange contract.

УДК 336.77:631.11

СТАН І ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МІСЦЕВИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В УКРАЇНІ

Л.А. Олійник, кандидат економічних наук

М.А. Трусєєва, магістр

Проведено аналіз форм і стану місцевих запозичень в Україні та запропоновано основні напрями їх покращення.

Місцеві запозичення, облігації місцевих позик, муніципальні цінні папери, покриття тимчасових касових розривів

Місцеве самоврядування є важливою підвалиною будь-якого демократичного режиму. У здійсненні функцій і завдань, які покладаються на органи місцевого самоврядування, вирішальне значення має забезпечення їх самостійності і незалежності. Однією із складових місцевих фінансових інститутів є місцеві запозичення. Згідно з запровадженою урядом Концепцією реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [9] ключовим питанням є створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень. Місцеві позики в Україні не набули належного поширення через неврегульованість правових, організаційних процедур їх розповсюдження і обігу, слабку розвиненість інфраструктури фондового ринку, відсутність вільних коштів у суб'єктів господарської діяльності та довіри населення до місцевих цінних паперів, хоча досвід інших країн свідчить про значний рівень місцевих запозичень при формуванні фінансових ресурсів місцевих органів влади.

Це зумовлює необхідність дослідження стану та проблем місцевих запозичень в Україні, встановлення стратегічних напрямів їх розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблеми розвитку місцевих запозичень займалися відомі вчені економісти: С. Буковинський, І. Бураковський, С. Варфоломєєв, Н. Власюк, П. Гайдуцький, О. Кириленко, Т. Ковальчук, В. Кравченко, І. Луніна, О. Василик, Т. Мединська, М. Мельник та інші. Однак питання підходів до класифікації форм місцевих запозичень, вивчення стану місцевих запозичень в сучасних умовах та встановлення основних проблем їх розвитку в Україні потребує подальшого дослідження.

© Л.А Олійник, М.А. Трусєєва, 2014